

Painopiste 1. Lisäämme yhdessä tekemistä ja alueellista yhteistyötä vahvistaaksemme asukkaiden osallisuutta ja yhdenvertaisuutta

Strateginen Tavoite	Toiminnan suunta ja toimenpiteet
<p>Tuemme monipuolisesti osallistumisen ja vaikuttamisen mahdollisuuksia edistääksemme esteetöntä osallistumista ja vaikuttamista</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Toteutetaan Etelä-Savon osallisuusohjelmaa ja toimenpiteitä kunta- ja seutukohtaiset erityispiirteet huomioiden. • Edistetään ja tuetaan erilaisten vaikuttamistoimielimien ja päättäjien yhteistoimintaa verkostomaisella yhteistyöllä ja kumppanuustoiminnalla. Esimerkkinä päättäjien ja (nuorten)asukkaiden kohtaamisia kirjastoissa Sitran Kirjastoista kansanvallan foorumeita -kokeilun mukaisesti. • Kehitetään uudenlaisia osallistumisen kanavia, kuten digitaalisia vuorovaikutuksen mahdollistavia alustoja, jotka tukevat alueen toimijoiden kehittämissyhteistyötä. Esimerkkinä vuoden2021 aikana käyttöön otettu maakunnallinen järjestöjen yhteystietoalusta. • Vapaan sivistystyön (kansalaisopistot, kirjastot) palveluja on esteettömästi kaikkien saatavilla ja ne ovat luontaisia kohtaamispaikkoja asukkaille sosiaalisten verkostojen ylläpitämiseksi. • Varmistetaan maakunnallisen järjestöneuvottelukunnan, kuntien, paikallisten järjestöjen ja vapaaehtoisten sekä kuntalaisten koordinoitu yhteistoiminta ja resursoidaan edellytykset yhteistoiminnalle käytännössä. • Päätöksenteossa otetaan käyttöön vaikutusten ennakoarvointimallit ja raatien, neuvostojen, järjestöjen ja asukasfoorumien aloitteet ja lausunnot otetaan huomioon päätöksenteossa. • Vakituisten asukkaiden lisäksi vapaa-ajan asukkaat nähdään aktiivisina vaikuttajina, joiden osallistuminen toimintaan nähdään keskeisenä voimavarana. Monipaikkaisuuden tukeminen vaatii hyvin toimivaa infraa ja palveluiden mitoittamista tähän soveltuvaksi. • Tuetaan mahdollisuuksia osallistua tapahtumiin ja ylläpitää sosiaalisia verkostoja ja ystävyysuhteita, (tarvittaessa sosiaalisen median kanavia hyödyntämällä) • Kehitetään digitaalisia osallistumismahdollisuuksia ja viestitään osallisuudesta eri kanavilla sekä rohkaistaan taitavaan sosiaalisen median käyttöön. • Kehitetään keinoja eri ikäisten osallisuuden edistämiseksi ja luodaan vaikuttamis- ja osallistumiskanavia eri ikäisille yhteisöllisen toiminnan vahvistamiseksi. • Edistetään yhteisöllisyyttä kehittämällä uudenlaisia yhteisöllisen toiminnan malleja hanketoiminnan tai järjestötuen avulla. Järjestetään erilaista ryhmä-kerho-kaveri- tai päivätoimintaa.

	<ul style="list-style-type: none"> • Luodaan yhteisiä vapaamuotoisia säännöllisesti toimivia asukasfoorumeita, jotka voivat kokoontua esim. jonkin asukkaita kiinnostavan teeman ympärille. Kannustetaan POP UP -tyyppisen asukaslähtöisen toiminnan kehittämiseen (ilman ylhäältä päin annettua ohjausta). • Vapaaehtois- ja vertaistukitoimintaa tuetaan yhteistyöhankkeiden avulla. • Kehitetään harrastustoimintaa esim. järjestöjen tai hankkeiden kautta niin, että jokaisella on mahdollisuus ainakin yhteen harrastukseen. Turvataan haja-asutusalueiden asukas- ja järjestötoiminta tukemalla monipuolisesti kynnyksetöntä ja matalan kynnyksen toimintaa • Edistetään Etelä-Savon kulttuurihyvinvointisuunnitelman mukaisia toimenpiteitä tunnistamalla taide- ja kulttuuritoiminta perusoikeudeksi ja yhdeksi keskeiseksi osallistumismuodoksi. Rohkaistaan prosenttiperiaatteen käyttöönottoon taide- ja kulttuurihankinnoissa. • Koulutetaan henkilökuntaa edistämään ja luomaan asiakkaille elämyksellisiä kulttuurin ja taiteen keinoin toteutettavia hyvinvoinnin kokemuksia. Esimerkiksi osa sosiaali- ja terveystalvelujen työntekijöistä on koulutettuja kulttuurikummeja, jotka edistävät ja ylläpitävät kulttuuri- ja taidetoimintaa yksiköissään • Kaikessa toiminnassa huomioidaan koronaepidemian aiheuttamat vaikutukset toimintaan ja epidemian jälkihoitoon eri ikäryhmien kohdalla. Pyritään kaikin tavoin lievittämään kielteisiä vaikutuksia hyvinvointiin ja terveyteen • Selvitetään aktiivisesti kuntalaisten palvelukokemuksia ja kehitetään palveluita tarvetta vastaaviksi. Vuoropuhelun foorumeina kehitetään ja laajennetaan Kumppanuuspöytä-mallia.
<p>Vähennämme eriarvoisuutta ja huono-osaisuutta lisäävää kehitystä ja tunnistamme ihmisen ainutlaatuisuuden, arvokkuuden ja yksilölliset tarpeet</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Edistetään yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelmien laadintaa Etelä-Savon alueella niin, että ainakin niissä organisaatioissa, joissa on enemmän kuin 30 työntekijää, on yhdenvertaisuussuunnitelmat laadittuna. Suunnitelmiin sisällytetään henkilöstön yhdenvertaisuuden lisäksi palvelujen yhdenvertaisuusnäkökulma. • Yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon toteutumista arvioidaan säännöllisesti (esimerkiksi vuosittain) soveltuvilla mittareilla, kuten Finlexin yhdenvertaisuuden arvioinnin työkaluilla tai STESO ry:n yhdenvertaisuusstandardeilla. • Edistetään TYÖ2030 ohjelman mukaisia työhyvinvoinnin osatekijöitä, joita ovat luottamus, yhdenvertaisuus, tasavertaisuus ja epäasiallisen kohtelun ehkäiseminen. • Asukkaille luodaan keinoja puuttua havaitsemaansa epäasialliseen käyttäytymiseen, häirintään ja

kiusaamiseen luomalla selkeät ohjelmat, joita voidaan käyttää muun muassa työpaikoilla ja kouluissa.

- Kehitetään monimuotoista, kulttuurisesti yhdenvertaista ja vähemmistöt huomioivaa Etelä-Savoa (kulttuurinen herkyys)
- Järjestetään alueellisia tapahtumia, joilla edistetään erilaisuuden ymmärtämistä ja hyväksymistä sekä ennakkoluulotonta kohtaamista. Varmistetaan, että alueella on olemassa kohtaamispaikkoja kulttuurien välisen ja eri väestöryhmien välisen vuoropuhelun edistämiseksi.
- Kulttuurisen hyvinvoinnin kehittäminen on suunnitelmallista toimintaa, kulttuurikummeja koulutetaan edelleen. Järjestetään lisäksi koulutusta erilaisista etnisistä taustoista tulevien ihmisten kohtaamiseen.
- Mahdollistetaan eri kulttuureista tuleville oman kulttuurin mukaiseen toimintaan osallistuminen sekä erilaisissa harrastus- ja kohtaamispaikoissa oppiaksemme toinen toisiltamme. Huomioidaan erityisesti haavoittuvat ryhmät kulttuuristen oikeuksien ja mahdollisuuksien toteutumisessa. Hyödynnetään tavoitteiden ja toimenpiteiden laadinnassa Etelä-Savon kulttuurihyvinvointisuunnitelmaa
- Peruspalveluita kehitetään lähipalveluina huomioiden erityisesti haavoittuvat asiakasryhmät. Kiinnitetään erityishuomiota palvelujen saavutettavuuteen ja esteettömyyteen (tulkkipalvelut, viittomakielisten palvelut, esteettömyys rakentamisessa jne.)
- Huolehditaan toimivan julkisen liikenteen ja asiointiliikenteen turvaamisesta haja-asutusalueille. Kehitetään edelleen haja-asutusalueille vietäviä liikkuvia etäpalveluja. Vakiinnutetaan esimerkiksi ReissuEllu -hankkeen toiminta pysyväksi alueelliseksi liikkuvien lähipalvelujen toimintamalliksi.
- Perus- ja lähipalvelujen saatavuutta ja saavutettavuutta edistetään niin, että niitä on saatavilla nk. walk in-palvelujen lisäksi digitaalisina palveluina vuorokauden ajasta riippumatta. Esimerkkinä tästä ovat digitaaliset asiointipalvelut ja Omaolo järjestelmän laajentaminen ja käyttöönotto osana sote-alueuudistusta omaehtoisesta terveydestä huolehtimiseksi.
- Digitaalisten palvelujen saatavuutta edistetään edelleen kuituverkkojen ja laajakaistan rakentamisella haja-asutusalueille sekä huolehditaan infran toimivuudesta ja kunnossapidosta. Varmistetaan digituen koordinointi ja viestitään digituen antajista tehokkaasti oikeissa kanavissa.

	<ul style="list-style-type: none"> • Pidetään kylät riittävän elinvoimaisina palveluiden ja infran avulla sekä tukemalla yhteisöllisyyttä mahdollistamalla monipaikkainen asuminen.
--	--

Painopiste 2. Investoimme kestäväan hyvinvointiin kehittäen asukkaiden hyvän elämän edellytyksiä Etelä-Savossa

Strateginen Tavoite	Toiminnan suunta ja toimenpiteet
Ohjaamme asukkaita elinympäristön kestäväan hyödyntämiseen ja terveellisiin elintapoihin	<ul style="list-style-type: none"> • Edistetään kestäväan kehityksen tavoitteita WHO:n AGENDA2030 mukaisesti koko alueella siten, että sen teemat ovat läpileikkaavia kaikissa organisaatioissa. Esimerkkeinä tästä ovat mm. Kestävä kaupunki -ohjelma, kierrätyksen kehittäminen, ympäristön huomioiminen, pyöräily, kävely, vähäpäästöiset ja hiilineutraalit toimintatavat sekä vähäpäästöisten liikenneratkaisujen kehittäminen. • Muokataan asenneilmapiiriä myönteiseksi, jotta ekologisiin vaihtoehtoihin investoiminen ja terveystekoja tukevat ratkaisut nähdään investointeina tulevaisuuteen. • Nostetaan ympäristöterveys mukaan alueelliseen ja kuntien hyvinvointisuunnitelmiin. • Haastetaan asukasryhmät mukaan elinympäristön kehittämisen, suunnitteluun ja kokeilujen innovointiin. Asukkailla on omaa vastuuta kodin ja arjen terveellisen ympäristön luomisesta. • Laajennetaan elintapaohjauksen kohderyhmiä niin, että elintapaohjausta on riittävästi kaikkien tarvitsevien saatavilla esimerkiksi aikuisten lisäksi kohderyhminä ovat lapset, perheet ja ikääntyneet asukkaat. • Elintapaohjauksen palvelutarjottimet päivitetään ajan tasalle ja elintapaohjauksen osaamista ja palveluohjausta vahvistetaan kaikissa palveluissa siten, että koulutettujen elintapaohjaajien määrä alueella lisääntyy sotepalvelujen, kuntien ja järjestöjen yhteistyönä. Palvelutarjottimet sisältävät tietoa maksuttomista tai maksullisista asiakkaita tukevista elintapaohjauksen palveluista tai tuotteista. • Elintapaohjauksessa käsitellään asiakaskohtaisesti ja laajasti pulmia, jotka aiheutuvat epäterveellisen ravinnon, vähäisen liikunnan ja unen merkityksestä kokonaishyvinvoinnille sekä etsitään asiakkaan kanssa ratkaisuja mielenhyvinvointiin tai päihteiden, huumeiden ja muiden riippuvuuksien (ml. tupakka, pelaaminen) vähentämiseen. • Otetaan käyttöön seuraavat Palveluvalikoimaneuvoston (nk. Palko) suositukset - "Elintapamuutosta tukevat tekijät elintapaohjauksen ja omahoidon tuen menetelmissä epäterveellisen ravitsemuksen ja vähäisen liikkumisen aiheuttaman sairastumisriskin pienentämiseksi",

	<p>"Elintapamuutosta tukevat tekijät elintapaohjauksen ja omahoidon tuen menetelmissä tupakoinnin aiheuttaman sairastumisriskin pienentämiseksi".</p> <ul style="list-style-type: none"> • Laajennetaan digitaalisen Omaolo järjestelmän käyttöönottoa osana sote-alueuudistusta siten, että Omaolo -palveluun sisältyvät Etelä-Savossa jatkossa muun muassa. hyvinvointivalmennukset. • Käytetään Neuvokas perhe -toimintamallia materiaaleineen työvälineenä muun muassa ruokakasvatuksen osana. • Perustetaan alueellinen ravitsemusterveysverkosto laatimaan suunnitelma ja koordinoimaan alueellista ravitsemusterveyden edistämistyötä. • Päivitetään Käypä hoito -suositukseen perustuva lihavuuden alueellinen hoitoketju. •
<p>Tuemme ja vahvistamme eri ikäisten asukkaiden omaehtoista toimintakykyä (ml. fyysinen, psyykkinen, sosiaalinen ja kognitiivinen toimintakyky)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Asumisympäristöissä järjestetään eri-ikäisten tarpeet huomioon ottavaa ja toimintakykyä tukevaa toimintaa ja asukkaat vaikuttavat aktiivisesti toimintakykyä ylläpitävään toimintaan voimavarojensa mukaan. • Hyödynnetään toimintakykyä ylläpitävien toimien suunnittelussa ja toteuttamisessa Kansallisessa lapsistrategiassa ja maakunnallisessa lasten- ja nuorten hyvinvointisuunnitelmassa määritettyjä tavoitteita ja toimenpiteitä huomioon ottaen sen paikalliset versiot. • Laaditaan alueellinen liikkumisohjelma aikuisille tukemaan mm. ikäihmisten kotona pärjäämistä. Liikunnan harrastamista tuetaan järjestämällä maksutonta tai edullista toimintakykyä tukevaa toimintaa, matalan kynnyksen kulttuuri- ja liikuntapalveluita sekä mahdollisesti kotiin tuotavia aktiviteetteja. • Kunnat huolehtivat toimintakykyä tukevien ja liikkumista edistävien liikuntapaikkojen ja ulkoilureittien rakentamisesta ja ylläpitämisestä, koska luontosuhde ja luonnossa liikkumisen mahdollisuudet ovat keskeisiä toimintakyvyn ja hyvinvoinnin lähteitä eteläsavolaisille. • Huolehditaan siitä, että liikkumisen ylläpitämiseen on tarvittaessa saatavilla tukea joko apuvälineiden turvin tai saattajan, liikuntakaverin tai asiointiavun muodossa. Ikäihmisiä ohjataan liikuntamuodoilla, joissa keskeisiä ovat tasapainon ja lihasvoiman ylläpitämiseen tähtäävät toimenpiteet • Lasten ja nuorten toimintakykyä koskevien painopisteiden valinnassa hyödynnetään kouluterveyskyselyjen ja perhekeskustoiminnan seuranta- ja arviointikyselyn tuloksia. Kootaan kehittämissuunnitelmat Etelä-Savon lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaan. • Edistetään kaikilla työpaikoilla TYÖ2030 ohjelman mukaisia työhyvinvoinnin osatekijöitä. Koska etätö on alueella pandemian seurauksena lisääntynyt, varmistetaan

tarvittaessa psykososiaalisen tuen saaminen työntekijöille ja kehitetään työpaikkojenjohtamisen tueksi etätöitä koskevia ohjausmalleja.

- Hyödynnetään Liikkuva aikuinen ohjelmaa työmatka- ja vapaa-ajan liikunnan edistämiseksi ja edistetään luonnossa liikkumista huomioiden Kansanterveyttä metsästä teema (Tapion hanke) esimerkkinä toimintakyvyn monipuolisesta tukemisesta.
- Kehitetään kumppanuusmalli pitkäaikaistyöttömien ja osatyökykyisten työ- ja toimintakyvyn edistämiseksi. Mallin kehittäminen käynnistyy Työkykyä ja kumppanuutta sotekeskuksesta -hankkeen toimesta.
- Laaditaan alueellinen ikäohjelma ikääntyneiden itsenäisen toimintakyvyn tukemiseksi. Ohjelmaa toteutetaan vuoteen 2030 saakka.
- Ikäohjelman aikana voidaan kohdentaa esim. asuntojen korjausavustuksia tai tehdä asukkaiden toimintakykyä tukevaa aluesuunnittelua (mm. ikä- ja muistiystävälliset taajamat) sopivan, esteettömän ja tarpeiden mukaisesti muunneltavan asumisen turvaamiseksi.
- Aluesuunnittelussa huomioidaan sopiville väleille asetetut levähdyspaikat siten, että niiden sijoittelu tukee asukkaiden omatoimisuutta ja toimintakykyä.
- Tuetaan psyykkistä ja sosiaalista toimintakykyä erilaisten ryhmätoimintamallien avulla kuntien, järjestöjen ja vapaaehtoistoimijoiden yhteistyönä (ml. YhES järjestöneuvottelukunta). Järjestöt vaikuttavat aktiivisesti asukkaiden toimintakyvyn edistämiseen omalla toiminnallaan.
-

Painopiste 3. Vahvistamme ja kehitämme turvallisuuskulttuuria ehkäisemällä hyvinvointia vaarantavia riskitekijöitä

Strateginen Tavoite	Toiminnan suunta ja toimenpiteet
Ehkäisemme tapaturmia, kiusaamista ja väkivaltaa	<ul style="list-style-type: none"> • Etelä-Savoon laaditaan ajantasainen alueellinen turvallisuussuunnitelma kattavaan kaikki ikäryhmät. Suunnitelman laadinnan pohjana hyödynnetään alueellisia asukaskyselyjä turvallisuuskokemuksista. Valtioneuvoston Hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistämisen periaatepäätös ja toimeenpano-ohjelma toimii pohjana alueelliselle turvallisuussuunnittelulle. • Kuntien turvallisuussuunnitelmat kehitetään linjassa alueellisen turvallisuussuunnitelman kanssa ja toiminnassa tarvittavat resurssit budjetoidaan vuosittain osana normaalia toimintaa. • Turvallisuussuunnittelu ja toimenpiteet ulotetaan kattamaan elinympäristön rakentamiseen niin, että otetaan huomioon esteettömyys, liikenneturvallisuus (hidasteet), esteetön katuverkko ja kevyen liikenteen väylät, ja rakennettujen ulkoiluväylien kaltevuudet ja taajamien nopeusrajoituksia on asetettu koulujen tai päiväkotien läheisyyteen • Huolehditaan riittävästä ja tehokkaasta talvikunnossapidosta kävely- ja pyöräilyreittien osalta huomioon ottaen liukkauden torjunta (hiekoitus ja auraus) • Julkisen rakentamisen muunneltavuus ja monikäyttöisyys on suunniteltua ja toteutetut tilaratkaisut ovat esteettömiä ja turvallisia. • Rakentaminen on muunneltavissa kulloisenkin tarpeen mukaan ja asuntoihin rakennetaan esteettömyyttä edistävää ja soveltuvien osin älykästä tekniikkaa. • Henkilökunnan osaaminen varmistetaan koulutuksilla niin, että henkilöstön toteuttama turvallisuuskulttuuri ja omavalvonta ovat toimivia • Kaatumistapaturmien ennaltaehkäisyn- ja kotikuntoutuksen toimintamallit yhtenäistetään maakunnalliseksi • Järjestötoiminnan turvallisuus, pelastus(laitos) turvallisuuden tunne • Valmistellaan kiusaamisen ja väkivallan vastaiset toimintaohjeet /-ohjelmat eri kohderyhmille osana alueellista ja kuntien hyvinvointisuunnitelmia. • Valmistellaan suunnitelma, miten ehkäistään kiusaamista ja väkivaltaa ja varmistetaan, että on resursseja puuttua kiusaamiseen. Suunnitelmassa varmistetaan myös, että kiusaamiseen on nk. 0-toleranssi. • Käytetään työn tukena erilaisia internetsivustoja, kuten useiden kuntien nuorisotoimen käyttämää www.po1nt.fi

	<p>sivustoa tai nuorten portaalia www.nuortanelama.fi/tuki-ja-kriisipalvelut.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Luodaan kanavia huolen ilmaisulle esimerkiksi huolilomakkeiden avulla. •
<p>Suojaamme mielen hyvinvointia ja edistämme päihteetöntä elämäntapaa</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Etsitään ratkaisuja itsemurhien ehkäisyyn ja näyttöön perustuvan tiedon jakamiseen. Työ käynnistyy alueella alkaneen Apua ajoissa! -itsemurhien ehkäisyhankkeen avulla. • Arjen auttaminen kriisitilanteissa (jos perheen aikuinen on voimaton suoriutumaan arjesta) • Kansallinen mielenterveysstrategia pohjana, Erityisesti lasten ja nuorten mielenterveyden huomiointi palveluissa on tärkeää • Yksinäisyyden tunnetta voidaan ehkäistä kulttuurikaveri- ja kulttuuriluotsitoiminnan avulla ja osa tapahtumista voidaan järjestää maksuttomina tai niin, että niihin on mahdollista päästä alennettuun hintaan (Kaikukortti). • Aktiivisten eläkeläisten kerhotoiminta on tärkeä voimavara yksinäisyyden kokemusten lievittämisessä. • Huomioidaan erityisesti koronaepidemian tuomat ja aiheuttamat haasteet ja yksinäisten osalta korostuneet vaikutukset mielenterveyteen ja yksinäisyyden tunteen lisääntymiseen. • Toteutetaan etsivää työtä eri ikäisten palveluissa ja vapaaehtoistoiminnassa yksinäisten löytämiseksi. Olemassa olevia hyviä käytäntöjä hyödynnetään ja kehitetään uusia toimintamalleja yksinäisyyden ehkäisemiseksi. • EHKÄISEVÄ PÄIHDETYÖ PUUTTUU, asiakohda täsmentyy! • Huolenilmaisukanavat ovat aktiivisesti käytössä, ja mm. nuorten päihteettömyyttä tuetaan palvelujen avulla. •